

Læseundersøgelse blandt unge i målgruppe for forberedende grunduddannelse (FGU)

Anna Steenberg Gellert og Carsten Elbro, Center for Læseforskning, Københavns Universitet

Baggrund

På den nyligt oprettede forberedende grunduddannelse (FGU) kan man forvente, at en høj andel af eleverne vil have læsevanskeligheder, da det er velkendt, at andelen af unge med svage læsefærdigheder er højere på praktisk orienterede uddannelser end på mere bogligt orienterede uddannelser. Der er fx over 20 % ordblinde på erhvervsuddannelserne mod under 5 % i gymnasiet ifølge *Ordblindetesten* (Møller m.fl., 2014). Mange af de unge på FGU vil sammenlignet med deres jævnaldrende sandsynligvis have relativt svært ved at forstå indholdet af en del af de tekster, de møder i dagligdagen, fx brugsanvisninger, opskrifter og avisartikler. Sådanne vanskeligheder kan have flere årsager. Nogle unge har således svært ved at forstå tekster, fordi de har basale problemer med at afkode de enkelte ord i teksterne ved hjælp af en lydligt baseret læsestrategi. Det er karakteristisk for ordblinde. Andre har svært ved at forstå tekster på dansk, fordi deres danske sprogforståelse og ordforråd er relativt begrænset. Det er karakteristisk for mange, der har et andet modersmål end dansk.

Det er vigtigt at identificere FGU-elever med forskellige slags læsevanskeligheder, så man bedst muligt kan tage højde for sådanne vanskeligheder i tilbuddet til den enkelte elev og i tilrettelæggelsen af undervisningen. Derfor har Undervisningsministeriet stillet testmaterialet *Vejledende Læsetest (VL) til forberedende grunduddannelse (FGU)* til rådighed for FGU-institutionerne som redskab til screening for læsevanskeligheder. Dette materiale er en justeret udgave af *Vejledende Læsetest for Voksne 2*, som oprindeligt er udviklet til brug for vurdering af voksnes læsefærdigheder ved indgangen til den forberedende voksenundervisning (FVU) i læsning og arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU). Center for Læseforskning afprøvede i foråret 2019 testmaterialet i en undersøgelse med produktionsskoleelever og kursister fra almen voksenuddannelse (AVU) under 25 år for at få en indikation af, hvordan elevgruppen på FGU kan forventes at klare sig og for at skabe grundlag for de vejledende grænser, som Undervisningsministeriet nu har fastlagt og indsat i vejledningen til *Vejledende Læsetest til FGU*.

Undersøgelsen blev igangsat på initiativ af Undervisningsministeriet og skulle gennemføres inden oprettelsen af FGU, så testmaterialet kunne justeres og stilles til rådighed for FGU-institutionerne ved uddannelsens start. Derfor var det desværre umuligt at afprøve testmaterialet på faktiske FGU-elever i denne undersøgelse. I stedet blev materialet afprøvet på en stikprøve bestående af produktionsskoleelever og AVU-kursister under 25 år, da disse grupper blev udpeget af Undervisningsministeriet som dem, der på tidspunktet for undersøgelsen bedst repræsenterede den forventede gruppe af FGU-elever. En mere detaljeret beskrivelse af undersøgelsen findes i den projektrapport, vi har udarbejdet for Undervisningsministeriet (Elbro & Gellert, 2019).

Undersøgelsen

Afprøvningen af *Vejledende Læsetest til FGU* blev gennemført af Center for Læseforskning på en række produktionsskoler og voksenuddannelsescentre i foråret 2019. Testningen og besvarelsen af et spørgeskema foregik inden for den almindelige undervisningstid i grupper med gennemsnitligt syv deltagere og tog i alt ca. en halv time pr. gruppe.

Deltagere

I undersøgelsen deltog i alt 239 unge fra fire voksenuddannelsescentre og seks produktionsskoler i hovedstaden og provinsen. Fra voksenuddannelsescentre indgik 101 kursister, som alle var under 25 år og som på testtidspunktet normalt deltog i almen voksenuddannelse (AVU) i dansk, dansk som andetsprog, matematik, engelsk eller samfundsfag. Fra produktionsskolerne indgik der 138 elever, der på testtidspunktet normalt deltog i undervisning i dansk eller matematik eller var tilknyttet et bestemt værksted. Produktionsskoleelever under 18 år skulle have forældretilladelse for at deltage i undersøgelsen. Af de 138 produktionsskoleelever, der deltog, var 21 % under 18 år. Alle deltagerne var blevet opfordret af deres institutioner til at medvirke i undersøgelsen.

Opgaver

Deltagerne besvarede et kort spørgeskema om alder, køn, sproglig baggrund og eventuel ordblindhed og gennemførte derefter *Vejledende Læsetest*, som består af de følgende tre deltest:

1. *Tekstlæsning: Hvilket ord passer bedst?* Deltesten afdækker deltagerens færdigheder i tekstlæsning (læseforståelse). Der indgår 10 tekster af varierende længde med parenteser, hvor deltageren skal vælge det af fire ord, der passer bedst i sammenhængen. Deltageren får 10 minutter til at løse så mange af i alt 42 delopgaver som muligt.

2. *Ordforråd: Hvilket billede passer til ordet?* Deltesten afdækker deltagerens ordforråd. I hver opgave hører deltageren et ord og skal udpege det rigtige af fire billeder. Deltesten indeholder i alt 33 opgaver. Der er 10 sekunder til løsning af hver opgave, inden testen automatisk går videre, dvs. at denne deltest tager samlet op til ca. 6½ minut.

3. *Ordlæsning: Hvilket ord lyder som et rigtigt ord?* Deltesten afdækker deltagerens færdighed i at læse nye ord ved hjælp af en lydligt baseret læsestrategi. I hver opgave skal deltageren vælge det af fire ord, der lyder som et rigtigt ord, når det udtales. Deltageren får 5 minutter til at løse så mange af i alt 38 delopgaver som muligt. Der er ingen tidsgrænse for de enkelte delopgaver.

Resultater

Ifølge Undervisningsministeriet kunne det antages, at gruppen af FGU-elever vil bestå af ca. lige mange AVU-kursister og produktionsskoleelever (foruden en mindre andel af elever fra andre uddannelsesstilbud). Derfor vægtede vi resultaterne for hver af de to grupper ligeligt i de undersøgelsesresultater for den samlede deltagergruppe, som vi præsenterer i det følgende.

Gennemsnitlige testresultater for deltagere

Tabel 1 viser for det første de gennemsnitlige resultater for den samlede deltagergruppe på de tre deltest i *Vejledende Læsetest* (tekstlæsning, ordforråd og ordlæsning). For det andet viser tabellen de gennemsnitlige resultater på de tre deltest for deltagerne i vores undersøgelse opdelt efter deres sproglige baggrund. Af den samlede deltagergruppe oplyste 79 %, at deres bedste sprog var dansk, mens 21 % oplyste, at det var et andet sprog end dansk. Som det fremgår af tabel 1, klarede gruppen med et andet bedste sprog end dansk sig gennemsnitligt ringere end gruppen med dansk som bedste sprog på alle tre deltest, især på testene af tekstlæsning og ordforråd. Det er ikke overraskende, at unge med dansk som andetsprog gennemsnitligt har sværere ved sådanne opgaver på dansk end deres jævnaldrende med dansk som bedste sprog, og vi har tidligere fundet tilsvarende forskelle i

undersøgelser, hvor bl.a. deltagere i AMU og forberedende voksenundervisning (FVU) i læsning har gennemført de samme deltest (Asmussen & Elbro, 2017; Gellert & Elbro, 2008).

Deltest	Samlet deltagergruppe	Deltagergruppe opdelt efter bedste sprog	
		Dansk	Et andet sprog end dansk
1. Tekstlæsning: Gennemsnit af 42 mulige (og standardafvigelser)	17,3 (8,1)	20,2 (8,8)	11,9 (9,0)
2. Ordforråd: Gennemsnit af 33 mulige (og standardafvigelser)	22,5 (5,2)	23,7 (4,9)	17,6 (5,1)
3. Ordlæsning: Gennemsnit af 38 mulige (og standardafvigelser)	20,1 (8,3)	21,4 (8,3)	15,7 (6,5)

Tabel 1. Gennemsnitlige testresultater for den samlede deltagergruppe og for deltagergruppen opdelt efter bedste sprog. I parentes er angivet standardafvigelserne.

Andele af deltagere med resultater under vejledende grænser

Som det fremgår af vejledningen til *Vejledende Læsetest til FGU*, har Undervisningsministeriet på de tre deltest fastsat nogle foreløbige, vejledende grænser, som kan støtte vurderingen af, om en FGU-elev bør henvises til nærmere udredning for ordblindhed, samt bidrage til vejledning af, om eleven skal undervises i dansk på introducerende niveau, eller om eleven skal undervises i dansk som andetsprog. Tabel 2 viser de procentvise andele af den samlede deltagergruppe, der i undersøgelsen klarede sig under disse vejledende grænser.

Deltest	Andel under vejledende grænse
1. Tekstlæsning: vejledende grænse < 17,8 ⁽¹⁾	47 %
2. Ordforråd: vejledende grænse < 20 ⁽²⁾	24 %
3. Ordlæsning: vejledende grænse < 19 ⁽³⁾	47 %

Tabel 2. Andel af samlet deltagergruppe med resultater under vejledende grænser.

Noter:

(1) FGU-elever vejledes til FGU-dansk på introducerende niveau. Grænsen svarer til indplacering på det laveste af de fire FVU-trin.

(2) FGU-elever under denne grænse vurderes at have et begrænset dansk ordforråd og vejledes evt. til at følge undervisning i dansk som andetsprog.

(3) FGU-elever anbefales en nærmere udredning for ordblindhed, hvis de ikke allerede har fået foretaget en sådan udredning.

Som tabel 2 viser, klarede 47 % af den samlede deltagergruppe i undersøgelsen sig under den vejledende grænse, som Undervisningsministeriet har fastlagt på deltesten af *tekstlæsning*. Denne

grænse svarer til det færdighedsniveau i tekstlæsning, hvor deltagere i den forberedende voksenundervisning (FVU) i læsning anbefales en placering på det laveste af de fire FVU-trin.

På deltesten af *ordforråd* placerede 24 % af den samlede deltagergruppe i den aktuelle undersøgelse sig under den vejledende grænse (jf. tabel 2). Blandt deltagere med et andet bedste sprog end dansk placerede hele 63 % sig under grænsen, og det er værd at bemærke, at også 6 % af deltagerne med dansk som bedste sprog placerede sig under grænsen på ordforrådstesten.

På deltesten af *ordlæsning* lå 47 % af den samlede deltagergruppe under den grænse, hvor det som udgangspunkt anbefales, at FGU-elever henvises til nærmere udredning for ordblindhed, hvis de ikke har dokumentation for, at de tidligere er blevet ordblindetestet. Alle disse deltagere er ikke nødvendigvis ordblinde. Men vores analyser og sammenligninger med resultater fra tidligere undersøgelser indikerer, at over en tredjedel af den samlede deltagergruppe *sandsynligvis* ville placere sig i ordblinde-kategorien, hvis de gennemførte *Ordblindetesten* (Møller m.fl., 2014).

Ikke overraskende var der store overlap mellem de grupper af deltagere, der lå under de vejledende grænser på de forskellige deltest. Mange af de deltagere, der klarede sig under grænsen på deltesten af tekstforståelse, lå således også under grænsen på deltesten af ordforråd og/eller deltesten af ordlæsning. I alt 61 % af den samlede deltagergruppe placerede sig under en eller flere af de vejledende grænser på *Vejledende Læsetest til FGU*.

Diskussion

Vejledende Læsetest til FGU er nu stillet til rådighed for FGU-institutionerne, men som nævnt er testmaterialet endnu ikke systematisk afprøvet på faktiske FGU-elever. Det er derfor relevant at overveje, om vores stikprøve baseret på produktionsskoleelever og AVU-kursister under 25 år er repræsentativ for den faktiske FGU-elevgruppe.

Nogle af resultaterne fra den aktuelle undersøgelse tyder på, at vores stikprøve på flere punkter i det mindste er repræsentativ for produktionsskoleelever og AVU-kursister. Blandt disse deltagere i vores undersøgelse lå de procentvise andele, der oplyste, at deres bedste sprog var et andet sprog end dansk, således tæt på de procentvise andele af hhv. produktionsskoleelever og AVU-kursister, der i en tidligere og langt større undersøgelse angav at have en anden baggrund end dansk (Deloitte, 2016). Ligeledes lå andelen af produktionsskoleelever og AVU-kursister, der i vores undersøgelse oplyste, at de havde fået at vide, at de var ordblinde, ret tæt på andelen af de deltagere, der i Deloitte's undersøgelse angav at være ordblinde.

Samtidig må vi dog konstatere, at den procentvise andel af produktionsskoleelever under 18 år i den aktuelle undersøgelse var relativt lav (21 %). Det er sandsynligt, at kravet om forældretiladelse til at deltage i undersøgelsen har bevirket et større frafald blandt elever under 18 år. Muligvis var det især unge enten fra generelt ressourcetsvage hjem eller fra familier med begrænsede dansk-kundskaber, der ikke fik forældretiladelse til at deltage. Sådanne unge kan derfor meget vel være underrepræsenterede i vores undersøgelse.

Vi har endvidere erfaret, at man forventer en høj andel af FGU-elever med dansk som andetsprog, herunder en del unge, der kun har været i Danmark i kort tid. Det er desværre uvist, om andelen af deltagere med dansk som andetsprog i den aktuelle undersøgelse svarer til den andel, der faktisk vil

komme til at deltage i FGU – ligesom det er uvist, om det dansksproglige niveau blandt deltagerne med dansk som andetsprog i vores undersøgelse svarer til niveauet hos de faktiske FGU-elever med dansk som andetsprog.

Vi må derfor tage forbehold for, om stikprøven i vores undersøgelse af produktionsskoleelever og AVU-kursister under 25 år er repræsentativ for den faktiske elevgruppe på FGU. Endvidere er det uvist og har ligget uden for rammerne af den gennemførte undersøgelse at afdække, om en score under en bestemt vejledende grænse på en eller flere deltest i *Vejledende Læsetest til FGU* faktisk betyder, at en elev fx *har brug for* undervisning på introducerende niveau eller i dansk som andetsprog.

Vi må på denne baggrund anbefale, at der bliver lavet en ny undersøgelse med en repræsentativ stikprøve af deltagere fra den faktiske elevgruppe på FGU, når uddannelsen er kommet i gang, så de vejledende grænser kan blive fastlagt på et mere sikkert grundlag, og således at denne elevgruppes resultater kan sammenholdes med det faktiske indhold og de faktiske krav og forventninger til eleverne i de forskellige fag og niveauer på FGU. Indtil dette er gjort, må både beskrivelsen af deltagergruppen ovenfor og de vejledende grænser betragtes som foreløbige.

Tak

Vi vil gerne rette en stor tak for hjælpen i forbindelse med vores undersøgelse til ledere, undervisere, elever og kursister på disse institutioner: Korsør Produktionshøjskole, Produktionsskolen Ballerup-Herlev, Produktionsskolen Glostrup-Albertslund, Produktionsskolen K-U-B-A i København, Slagelse Produktionsskole, Strømmen Produktionsskole i Vordingborg, VUC København Syd, VUC Lyngby, VUC Nordvestsjælland og VUC Vestsjælland Syd.

Referencer

- Asmussen, V. & Elbro, C. (2017). *VLV-2. Vejledende Læsetest for Voksne 2. Teknisk rapport*. København: Center for Læseforskning og Undervisningsministeriet.
- Deloitte (2016). *Kombineret kvantitativ og kvalitativ analyse af avu og produktionsskoleforløb. Rapport*. København: Deloitte.
- Elbro, C. & Gellert, A. S. (2019). *Rapport om undersøgelse af Vejledende Læsetest for Voksne (VLV-2) på FGU-målgruppen*. Center for Læseforskning og Undervisningsministeriet.
- Gellert, A. S. & Elbro, C. (2008). *Rapport om udvikling og afprøvning af Vejledende Læsetest for Voksne i papirversion og it-version*. København: Center for Læseforskning og Undervisningsministeriet.
- Møller, H. L., Arnbak, E., Petersen, D. K., Poulsen, M., Juul, H. & Elbro, C. (2014). *Teknisk rapport om ordblindetesten*. København: Undervisningsministeriet og Center for Læseforskning.